

BROWN SWISS

Intenzív tejtermelő fajta, melynek őse a borzderes, az egyik legismertebb kettőshasznosítású világfajta. Őse svájci eredetű, de a különböző országokban használják a svájci barna, braunvieh, brown swiss, amerikai borzderes, bruna alpina, pardo suizo stb. neveket. A különböző elnevezés esetenként más típust, termelési paramétert, azáltal hasznosítási irányt is jelenthet, és jelent is.

A borzderes fajta a legősibb kultúrfajták közé tartozik, amely a klasszikus besorolás szerint kettőshasznosítású világfajta. Származási helyét tekintve a mai Svájc hegyvidéki legelőiről

BROWN SWISS

származik és dokumentumok bizonyítják, hogy az Einsiedeln Kolostorban élő szerzetesek már ezer évvel ezelőtt elkezdtek a fajta tenyésztését. A zord környezeti feltételek és a hegyvidéki tartásmód mellett a természetes szelekció és a céltudatos tenyésztői munka révén egy olyan kiváló fajta alakult ki, amelyet külföldön is igen nagyra értékelték. A fajta sokoldalú, amely többek között a erőteljes és jól kiegyensúlyozott testfelépítésben, hosszú élettartamban és alkalmazkodó képességben nyilvánul meg. Erős végtagjai és körmei képessé teszik arra, hogy a sovány legelőjű, nehéz terepen is ki tudja elégíteni takarmányszükségletét. A

sűrű barna szőrrel fedett erős bőr és a szemek sötét pigmentáltsága a fokozott napsugárzástól való védelemben segíti. A 20. században a kettőshasznosítás vált meghatározóvá és a tenyésztők maguk dönthették el, hogy a hús, vagy tejelő típusú változat mellett döntöttek. A meggyőződéses borzderes tenyésztők ma is ragaszkodnak a kettőshasznosítású fajta fajtatiszta tenyésztési elveihez, melyen belül erőteljesebben szelektáltak a populáció tejtermelő-képességére, de odafigyeltek a húskihozatal szinten tartására is.

Az első svájci barna marha 1869-ben került az Egyesült Államokba egy massachusetts-i tenyésztő révén, aki a svájci Schwyz kantonból importált egy bikát és hét tehenet. A '80-as évek végéig több száz egyed került Svájcól az USA-ba, s ezek az állatok képezték azt a nucleus állományt, amelyből az amerikai brown swiss kialakult. A fajta amerikai tenyésztését a későbbiekben is meghatározta, hogy a versenyt a világ legjobb tejhasznosítású fajtáival kellett hogy felvegye. Ezen belül is az igazi vetélytárs az a holstein-fríz fajta volt, amely a termelt tej mennyiségében verhetetlennek bizonyult és a mai napig vezető helyet foglal el a világ tejtermelésében. A brown swiss tenyésztői a termelt tej mennyisége mellett figyelmet fordítottak a tej összetételére és igyekeztek megőrizni a fajta eredetileg kiváló lábszerkezetét, amely annak a biztosítéka, hogy a többi fajtához képest a hasznos élettartama hosszabb legyen. Mivel az amerikai borzderes teje a sajtgyártás szempontjából előnyösebb mind koncentrációját, mind fehérje-összetételét tekintve, azon tenyésztők körében válhatott elsősorban népszerűvé, akik a megtermelt tejet saját maguk dolgozták fel. Mivel a fajta nagytestű tejtermelő (tehen 550-650 kg) és a termelt tej mennyiségében is 8-9000 kg-ot ér el, így kedvezőbb konstitúciója és tejösszetétele (zsír 4,2-4,5 %, fehérje 3,4-3,6 %) miatt felhasználása fajtatisztán, de különösen a holstein-fríz keresztezési partnereként az utóbbi években előtérbe került. Az Amerikai Egyesült Államokban váltogató és rotációs keresztezési partnereként egyéb tejhasznosítású fajtákkal együtt alkalmazzák a holstein-fríz hátrányos tulajdonságainak kiküszöbölésére.

Az előzőkből következően Európában jelenleg a borzderes állomány egy részét kettőshasznosítású fajtaként tartják és hagyományos termelési körülmények között és földrajzi viszonyok mellett mind a tejtermelő-képességüket, mind pedig hústermelő-képességüket igyekeznek kihasználni. Azok a borzderes tenyésztők viszont, akik a tejtermelés irányába lépnek és az eredeti fajta szelekcióját elégtelennek találják a fajta genetikai előrehaladásához, felhasználják az amerikai borzderest egyedeik javítására. Svájc, Németország és Ausztria meghatározó fajtája a mai napig a svájci barna, amely a szimentáli után a legnagyobb számban tenyésztett kettőshasznosítású marha. Létszámarányuk Svájcban megközelíti a 50 %-ot, de Ausztria, Szlovénia borzderes létszáma is több tízezerre tehető. Termelésükre, mivel egy részük már amerikai borzderessel keresztezett, egy kettőshasznosítást is meghaladó tejtermelő-képesség jellemző. Az európai országok közül kiemelhető az olaszországi brown swiss állomány, amely termelési paramétereiben leginkább megközelíti az amerikai változatot.

A Tenyésztési Programnak megfelelően Egyesületünk olyan apaállatok spermájának behozatalát, illetve forgalmazását engedélyezi, amelyek biztosítják a tenyészcél maradéktalan megvalósítását. Preferáljuk azokat az apaállatokat, amelyek jelenleg Amerikában az élmezőnybe tartoznak, és úgy gondoljuk, az olasz tenyészetekben előállított brown swiss lehet még alkalmas arra, hogy a hazai állományok kialakításában részt vehessen. A fajta előnyeként elmondható, hogy méretében és tejtermelésében hasonló a holstein-

frízhez, tehát azok a termelők, akik a nagyobb testű és nagy tejtermelésű fajtákkal szívesen dolgoznak, a brown swissben ideális partnerre találhatnak. A fajta koncentráltabb teje, kiváló termékenyülőképessége, jó konstitúciója, átlagon felüli rezisztenciája a tüdőgyulladás szemben alkalmassá teszik, hogy a holstein alternatívájaként használják. Keresztezési partnerként is javasolható, mert kiválóan örökíti előnyös tulajdonságait és a keresztezés hatására jelentkező heterózis pozitívumai ismertek.